

Lärarhandledning

Expedition *Knäckarbanketten*

Författare: Sara Bergmark Elfgren

Illustratör: Emil Maxén

Rekommenderas för åk 1-3

INTRODUKTION

Knäckarbanketten är en rikt illustrerad saga med genretypiskt innehåll och språk som fungerar både som högläsning och att läsa själv.

Den här handledningen innehåller tips och övningar som kan hjälpa dina elever att utveckla sin läsförståelse och läslust genom att träna på läsförståelsestrategier, att göra textkopplingar och relatera till egna erfarenheter. Vissa uppgifter är också ämnesövergripande.

Tänk på att ha fokus på läsupplevelsen och se uppgifterna som ett komplement för att öka intresset för texten. Alla uppgifter är fristående från varandra, så ni kan hoppa över uppgifter och ni kan även lägga till egna frågor och diskussioner som passar.

På raderna – hitta svaret i texten.

Mellan raderna – kunna dra egna slutsatser och förstå sådant som inte sägs rakt ut.

Bortom raderna – tänka lite friare och reflektera över texten, gärna diskutera tillsammans. Ta reda på saker.

Alla uppgifter är kopplade till läroplanen (Lgr 11) och kursplanen i svenska för åk 1–3.

Det finns uppgifter att göra innan ni börjar läsa, under läsningens gång och när boken är utläst. Variera mellan att göra uppgifter enskilt, i par eller i mindre grupper och gemensamt klassvis.

BERÄTTELSEN

Hertigarna Ludbert och Odert är bröder och styr över varsin halva av staden. De avskyr varandra och tävlar ständigt. En dag bestämmer sig hertig Ludbert för att ordna en enorm fest – en bankett som ska pågå i tre dagar och tre nätter med två hundra nya maträtter varje dag och tjugiga gäster från när och fjärran. En riktig knäckarbankett! Men hans bror har planer på att förstöra festen ...

I hertig Ludberts stora kök arbetar lille Amund, vars högsta dröm är att äga ett par skor. Alla kallar honom svinpojken eftersom hans uppgift är att mata grisarna med matrester. Och mycket rester blir det. Hertigens yngsta dotter Ottilia ser med avsmak hur hovet frossar i överflöd. Själv broderar hon fasansfulla monster och drömmer om ett friare liv. Snart blir Amund och Ottilia indragna i ett farligt och hisnande äventyr med högfärdiga hertigar, lömska mopsar, stridslystna harar, vidriga vidunder och en poetisk jättehund.

FÖRE LÄSNINGEN

Beskriv personerna du ser på omslaget. Vad tror du om dem?

Vilken detalj på omslaget gör dig mest nyfiken?

Har du tidigare läst något av författaren Sara Bergmark Elfgren?

Vad heter personen som har gjort omslag och illustrationer (bilder) till boken?

Vad tänker du om boken nu innan du har börjat läsa? Vad tror du den kommer att handla om?

Prata om sagor. Vad är typiskt för sagor?

UNDER LÄSNINGEN

Variera gärna mellan högläsning och tyst läsning. Ni kan till exempel läsa några rader eller stycken från början av varje kapitel högt innan eleverna får läsa vidare själva. Ibland kan ni högläsa ett helt kapitel.

Gå igenom svåra ord och uttryck innan läsningen. Till vissa kapitel kan eleverna få i uppgift att själva markera svåra ord och ta reda på vad de betyder, sedan går ni igenom dem i efterhand.

Ge eleverna i uppgift att använda ord och uttryck i egna, påhittade meningar för att visa att de förstår hur de kan användas.

Diktera vissa ord eller meningar och låt eleverna skriva ner dem.

Skriv av olika meningar från texten där vissa ord utelämnas och låt eleverna komma på vad det är som saknas.

Lista över ord

kejsare
hertig, hertiginna
hertigpar
ers nåd
baron, baronessa
greve, grevinna
markis, markisinna
comtessa
kammarherre
kammarjungfru
betjänt
amiral
överste
major
kvartermästare
fåktningmästare

ärkebiskop
kardinal

Första kapitlet: TVÅ HERTIGAR

Svåra ord och uttryck

var havande, kommer inte på fråga, dopet, katedralen, kullerstenarna, på fläcken, böner, bannor, fullt sjå, regera, förnuft, värdshus, praktfull

Läsförståelsefrågor

Varför skrek Ludbert och Odert hela tiden? (på raderna)

Vad var deras mors sista önskan? (på raderna)

Varför fick Ludbert och Odert varsitt rum? (mellan raderna)

Vad i texten påminner om andra sagor? (bortom raderna)

Andra kapitlet: KNÄCKARBANKETTEN

Svåra ord och uttryck

ekipage, safirer, lade beslag på, springare, ädlaste, beskåda, lustgård, bräckte, bankett, överdåd, överträffa, vred, avrätta, gemak, mopsar, vedervärdige, fördömda, briljant, storartat, fjäderpenna, bläckhorn, manne, skrockade

Läsförståelsefrågor

Vem är Hungersnöden? (på raderna)

Varför fick kammarherren bleka kinder när Ludbert pratade om banketten? (mellan raderna)

Vad var Oderts plan för banketten? (mellan raderna)

Vad menas med ”Hans högmod kommer att bli hans fall”? (bortom raderna)

Tredje kapitlet: SVINPOJKEN

Svåra ord och uttryck

brevduvor, budbärare, fejades, gycklare, kom från vida omkring, exklusiva, utsökta, göda, oduglingar, för bövelen, otaliga, lystra, livré

Läsförståelsefrågor

Vad är en munsänk? (på raderna)

Vad var bankettmästaren ansvarig för? (på raderna)

Var de la Sauce ärlig när han sa att han hade allt under kontroll? (mellan raderna)

Varför använde ingen Amunds riktiga namn? (mellan raderna)

Fjärde kapitlet: HERTIGDOTTERN

Svåra ord och uttryck

förtret, hög tid, förnäma, kammare, sällsynta, vidunder, dväljdes, utsökta

Läsförståelsefrågor

Vad menade Ludbert med ”Hellre döttrar är mopsar”? (på raderna)

Varför ville han att döttrarna skulle gifta sig? (på raderna)

Vilka varelser gillade Ottilia att läsa om? (på raderna)

Vad är ett bestiarium? (Mellan raderna)

Ta reda på något om de varelser och bestar som nämns. (Bortom raderna)

Femte kapitlet: GÄSTERNA ANLÄNDER

Svåra ord och uttryck

antågande, tillhåll, plymer, pompa och ståt, storhetsvansinne, ökad, angenämt, bedårande

Läsförståelsefrågor

Varför ville Odert sitta bredvid von Tissehl-Tassehl under middagen? (på raderna)

Vad menade Ottilia med att människor som Hulda kanske är lyckligare? (bortom raderna)

Sjätte kapitlet: BANKETTENS FÖRSTA KVÄLL

Svåra ord och uttryck

tjänat som, flotta, sjöslag, rusig, salig i åminnelse, ignorerade

Läsförståelsefrågor

Varför klöste Amund bankettmästaren? (på raderna)

Varför fick han ont i magen efteråt? (på raderna)

Varför fick inte tjänarna äta av resterna? (mellan raderna)

Titta på bilden på sid 29. Hade du velat vara med på banketten? Varför/ varför inte? (bortom raderna)

Sjunde kapitlet: KNÄCKARRECEPTET

Såra ord och uttryck

acceptabel, kalabalik, vädrade skandal, girigt, godan ro

Läsförståelsefrågor

Varför var kalabalikaladåben viktig? (på raderna)

Varför visade Odert receptet för markisinnan? (mellan raderna)

Åttonde kapitlet: EN HERTIGS ORD

Såra ord och uttryck

anade oråd, nonsens, kara, upplivade, ypperliga, har mitt ord

Läsförståelsefrågor

Varför strök sig von Fiesk över halsen? (på raderna)

Vad betydde det att något var "på alla läppar"? (mellan raderna)

Tror du Ludbert hade lovat gästerna kalabalikaladåb om han hade läst receptet? (bortom raderna)

Nionde kapitlet: LURAD

Såra ord och uttryck

balustraden, förbryllat, kloster, värdigt, hiskelig, fjäll, falnade

Läsförståelsefrågor

Varför svarade Ottilia på von Fiesks frågor? (på raderna)

Vad syftar kapitelrubriken på? (mellan raderna)

Vilken känsla hade Ottilia när hon rusade in i slottet? (mellan raderna)
Har du läst om några av dessa vidunder i någon annan bok? (bortom raderna)

Tionde kapitlet: UTVALD

Svåra ord och uttryck

basilusk, gest, kökspojke, växte inte på träd, desperationen

Läsförståelsefrågor

Hur skulle de få tag i ett mantikorahjärta? (på raderna)
Varför var Amund rädd? (på raderna)
Varför ville inte Ottilia att Amund skulle få uppdraget? (mellan raderna)

Elfte kapitlet: MAJOR DUNDER OCH HANS JÄRNSIDOR

Svåra ord och uttryck

kaserngården, livgarde, desertör, stint, kåsa, för bövelen

Läsförståelsefrågor

Hitta två ord i kapitlet som är synonymer till ”snabb”. (på raderna)
När på dygnet var detta? (på raderna)
Vad tyckte majoren om att använda Amund som monsterbete? (på raderna)
Varför ville inte majoren att Amund skulle ha en kniv? (mellan raderna)

Tolfte kapitlet: EN SKÄNK FRÅN OVAN

Svåra ord och uttryck

reglade, opasslig, kuddvaret, ting, otympliga, svalde betet, förnedring

Läsförståelsefrågor

Varför var Ottilia rädd när hon balanserade längs husväggen? (på raderna)
Beskriv Ottilia med några ord. Hur verkar hon som person hittills? (mellan raderna)
Vad menade Ottilia med ”Att uppföra mig som en hertigdotter bör göra”?
Hur är en sådan? (mellan raderna)

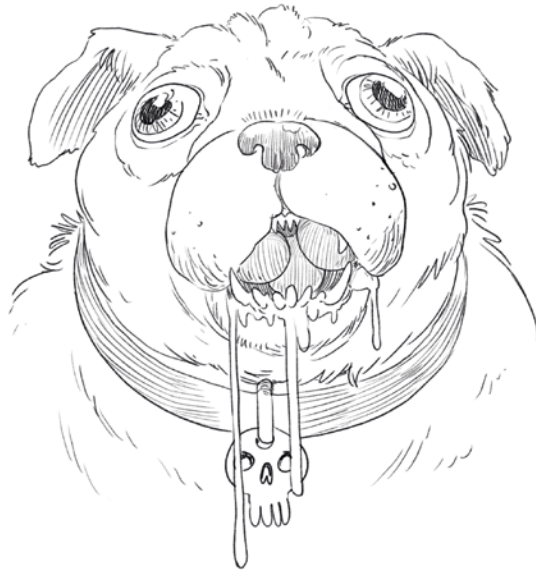
Trettonde kapitlet: IN I SKOGEN

Svåra ord och uttryck

ormbunkar, gryningen, jämrade, silhuetten, tumlade, urskilja

Läsförståelsefrågor

Vad var det första Amund såg av varelsena som attackerade dem? (på raderna)
Hur gjorde Amund för att skydda sig själv? (på raderna)
Vad var det läskiga med soldaten Amund träffade på? (på raderna)
Tror du det finns barn i Sverige idag som aldrig har varit i skogen? Finns det någon miljö du aldrig upplevt? T.ex. fjäll, hav, ängar och åkrar, storstad? (bortom raderna)

Fjortonde kapitlet: FÅR JAG LOV?

Svåra ord och uttryck

trimmade vekarna, uråldriga, yngling, rått, dåligt inflytande, gavott, krumbuktande sprången, harm, öksnamnet, upprorsmakare, lösdrivare, lömsk

Läsförståelsefrågor

Vem brukade kallas "Fröken Snubbel"? (på raderna)
Varför dansade Seved med Ottilia? (på raderna)
Vad tyckte han om att dansa med henne? (mellan raderna)
Varför hade de låst in vissa människor under banketten? (mellan raderna)
En av gästerna heter baron af Trähde. Vad är ett avträde (det ord namnet syftar på)? Har du någon gång använt ett avträde? (bortom raderna)

Femtonde kapitlet: DE HUVUDLÖSA

Svåra ord och uttryck

glänta, halm, fränder, redogöra, första intryck, har en poäng, ta miste, obemärkta, uppriktigt, utlåtandet, vaknat på fel sida

Läsförståelsefrågor

Beskriv blemmyarerna. (på raderna)
Vad var deras högsta önskan? (på raderna)
Varför tackade de för Amunds svar fastän de blev ledsna? (på raderna)
Varför vände inte Amund om och gick hem? (på raderna)
Rita en egen blemmyr. (bortom raderna)

Sextonde kapitlet: GREVE KRANIUM

Svåra ord och uttryck

kranium, dunkla, schäslonger, hemtam, fördömt, frukta, späd ålder, vördnad, klandrade, definitivt, triumf, lönnmördad, nalkades, gudars skymning, halt, eskortera, gobeläng

Läsförståelsefrågor

Varför följde Ottilia efter Odert till hans del av slottet? (på raderna)
Varför gav de skulden till Ottilia för mamma Walpurgis död? (mellan raderna)
Vad tror du Ottilia kommer att göra nu? (mellan raderna)

Sjuttonde kapitlet: GÅVAN

Svåra ord och uttryck

varsamt, mantel, lavendel, sällsynt

Läsförståelsefrågor

Vilken nytta fick Amund av gåvorna? (på raderna)

Artonde kapitlet: BISKOPSFISKENS TÅRAR

Svåra ord och uttryck

flottan, bris, labbar, förträfflig, boningar, dyngsura, ingen återvändo

Läsförståelsefrågor

Vad var det första Amund skymtade av Biskopsfisken? (på raderna)

På vilket sätt fick han nu nytta av gåvorna? (på raderna)

Nittonde kapitlet: FARBROR ODERTS KAMMARE

Svåra ord och uttryck

lurpassade, skrift, stridsbest, identisk, vämjelige, hjärntvätta

Läsförståelsefrågor

Varför skällde inte hundarna på Ottilia? (på raderna)

På vilket sätt försökte Ottilia lura Odert? (mellan raderna)

Vad tyckte doktor Krampelius om att Ottilia skulle kastas i fängelsehålan?

Varför sa han inte till Odert vad han tänkte? (mellan raderna)

Vad menas med att det var konstigt att Odert som läste så mycket ändå förstod så lite? (bortom raderna)

Tjugonde kapitlet: OMRINGAD

Svåra ord och uttryck

instinktivt, vibrationerna, inkräktare

Läsförståelsefrågor

Varför har hararna påkar? (på raderna)

På vilket sätt fick Amund hjälp av Ottilias gåvor? (på raderna)

Tror du författaren har något budskap med de människoätande hararna? (bortom raderna)

Tjugoförsta kapitlet: FÖRSVUNNEN

Svåra ord och uttryck

skämd, fåfång, trilskas, halvmesyrrer, få sina fiskar varma, förryckta

Läsförståelsefrågor

Varför önskade Hulda att hon varit som Ottilia i just detta ögonblick? (mellan raderna)

Vad gick von Fiesks reservplan ut på? (mellan raderna)

Tjugoandra kapitlet: BASILISKENS FJÄLL

Svåra ord och uttryck

outsägligt, föga, uthärdligt, osunda, dimslöjorna, evinnerliga, inande, illa tilltygad, slör, tillhörigheter, kväljningar, tondöv, tumlade, dimhöljda, klingade av, grämde

Läsförståelsefrågor

Varför var det svårt att ta sig fram? (på raderna)
Vilken av Ottilias gåvor fick Amund nu hjälp av? (på raderna)
Varför mådde Amund illa? (mellan raderna)
Varför sjöng han för ungen? (mellan raderna)
Varför tror du att Amund grät nu fastän han annars inte brukade göra det? (bortom raderna)

Tjugotredje kapitlet: INLÅST

Svåra ord och uttryck

märgen, fuktdrypande

Läsförståelsefrågor

Hur visste Ottilia att rösterna hon hörde inte tillhörde vakter? (på raderna)
Hur skulle det kunna hjälpa Ottilia om murarna slarvat? (mellan raderna)

Tjugofjärde kapitlet: PETRONELLA

Svåra ord och uttryck

högräst, andlöst, besättning, uppror, arresterade, avrätta, på fläcken, tortera, prydlig, koppärrigt, bluff, tärda, misstro

Läsförståelsefrågor

Varför tyckte de andra fångarna att det var konstigt att Ottilia blivit inspärrad? (på raderna)

Varför ställde sig Ottilia på deras sida fastän de skulle göra uppror mot hennes egen far? (på raderna)

Varför var Petronella imponerad av Ottilias inbrott? (mellan raderna)

Varför satte vakten örhänget i fickan? (mellan raderna)

Vad menas med ”Maktens löften väger lätt”? (bortom raderna)

Tjugofemte kapitlet: REPREBUS

Såra ord och uttryck

ravin, avgrunden, gigantisk, magnifik, ståtliga, bråddjup, generöst

Läsförståelsefrågor

På vilket sätt fick Amund hjälp av Ottilias gåvor? (på raderna)

Varför höll Amund med om att Reprebus var ”magnifik” fast han inte visste vad det betydde? (mellan raderna)

Tjugosjätte kapitlet: MÅNVANDRING

Såra ord och uttryck

häpet, obetydlig, tankspritt, sorgmodigt, vibrera, melankoliska

Läsförståelsefrågor

Vad tyckte Amund om Reprebus sång? (på raderna)

Vad finns det för likhet mellan Amund och Reprebus? (mellan raderna)

Vad tror du Ludbert och Odert hade gjort om de fått veta något om Reprebus skatter? (bortom raderna)

Tjugosjunde kapitlet: AVSLÖJAD

Såra ord och uttryck

revor, ämnade, ed, honnörsbordet, skymf, utbringa en skål, sprucken stämma, befängt, demaskera

Läsförståelsefrågor

Vad tänkte Ludbert om att två av hans döttrar var borta? (på raderna)

När insåg Odert att han var avslöjad? (på raderna)

Ottilia var själv förvånad över att hon berättade för sin syster om alltihop.

Varför tror du hon gjorde det? (mellan raderna)

Ottilia tror inte att hennes far skulle tro på vad hon hade att berätta. Har du någon gång varit med om att inte bli trodd på? Hur kändes det?

Vad gjorde du då? (bortom raderna)

Tjugoåttonde kapitlet: FÖRLOVNINGEN

Svåra ord och uttryck

skandaler, diskret, gastande, gormade, log i mjugg, högförräderi, bli indragen, existerar, rapportera, fritagen, nunnekloster,

Läsförståelsefrågor

Hur reagerade gästerna på det som hände mellan bröderna? (på raderna)

Vad menas med ”Ära och heder går före liv”? (mellan raderna)

Varför tänkte Ludbert skicka Ottilia till ett kloster? (mellan raderna)

Vad tror du Ottilia menade med sitt ylande? (bortom raderna)

Tjugonionde kapitlet: DEN VITA SLÄTTEN

Svåra ord och uttryck

motigare, hjässa, skepnader, töcknet, noterade vagt

Läsförståelsefrågor

Hur förstod Amund att vulkanen vilade? (på raderna)

Varför började Amund inbilla sig saker (hallucinera)? (mellan raderna)

Trettionde kapitlet: SYSTRAR

Svåra ord och uttryck

fäder, arv, trolovad, stålsatte sig, caper, kapuschonger, världsliga, läkeörter, spetälska, släktvapen, mäktiga, långsint

Läsförståelsefrågor

Vad var det värsta med att hamna i kloster för Ottilia? (på raderna)

Varför ville inte Ottilia träffa sina systrar? (på raderna)

Varför heter det här kapitlet ”Systrar”? (mellan raderna)

Varför hjälpte Seved Ottilia att rymma? (mellan raderna)

Vad menas med ”Våra vägar kommer att korsas igen”? (mellan raderna)

Trettioförsta kapitlet: SKUGGFOTINGARNA

Svåra ord och uttryck

vattenskinnet, återhämta, krumbuktade, vidsträckt, myllrade, fruktade, förtvinade, förmödrar, bevingade, sörjde, fjättrar

Läsförståelsefrågor

Hur visste Grå att Amund sökte mantikoran? (på raderna)

Varför gav sig inte skuggfotingarna av från saltöknen? (på raderna)

Tror du att drömmar är viktiga för människor? Varför i så fall? Har du någon dröm för framtiden? (bortom raderna)

Trettioandra kapitlet: BANKETTENS SISTA KVÄLL

Svåra ord och uttryck

treudd, tidsfråga, tilltufsad, preparerat, vaktlar, vekling, ohängde

Läsförståelsefrågor

Tror du att bankettens sista kväll kommer att bli den succé som var tanken? (mellan raderna)

Trettiotredje kapitlet: MANTIKORANS HJÄRTA

Svåra ord och uttryck

mynning, brottytan, lav, tanig, vredesmod, slug, godtog, levrat, gagnet, gigantisk, räds

Läsförståelsefrågor

Vad är "obsidian" för något? (på raderna)

Varför dödade mantikoran människor? (på raderna)

Hur kunde mantikoran veta att Amund hade obsidianskärvan fastän man ser på bilden (s. 125) att han höll den bakom ryggen? (mellan raderna)

Vad menas med att Amund inte kunde låta bli att hjälpa henne? Var det rätt av honom att hjälpa någon som har dödat så många människor? (bortom raderna)

Trettiofjärde kapitlet: VIDUNDER OCH ODJUR

Svåra ord och uttryck

mysk, gängliga, förlusta sig, håller sig i skinnet, pur, avlägset, myllret, ryttlade, leverera

Läsförståelsefrågor

Vilka var de enda varelserna som inte följde med? (på raderna)
Ottilia kände sig trött och orolig för framtiden. Tror du hon ångrade att hon rymde? (mellan raderna)
Hur tror du att Amund kände igen Ottila fast hon var förklädd till pojke? (bortom raderna)

Trettiofemte kapitlet: KALABALIKALADÅB

Svåra ord och uttryck

desserterna, tumultet, urna, sammansvurna, mutat, tyranni

Läsförståelsefrågor

Varför hade Odert inte blivit befriad av sitt livgarde? (på raderna)
På vilket sätt hjälpte kalabalikaladåben till att göra banketten oförglömlig? (bortom raderna)

Epilog: TVÅ VÄNNER

Svåra ord och uttryck

epilog, uppdaterat, råd, synnerligen, realistiskt, gå i lära, vanstyre

Läsförståelsefrågor

Hur blev livet för stadsborna bättre efter Knäckarbanketten? (på raderna)
På vilket sätt slutade sagan ungefär som den började? (på raderna)
Håller du med om att det är bra med någon som mantikoran, som vågar säga sanningen även när sanningen inte är så trevlig att höra? Förklara hur du tänker. (bortom raderna)

EFTER LÄSNINGEN

På vilket sätt har författaren använt symboliska namn på vissa personer?

Vad är det för berättarperspektiv i texten?

Författaren och tecknaren hittade på den här berättelsen ihop. Hur tror du att de gjorde?

Varför har de valt en rik hertigdotter och en föräldralös grispojke som huvudpersoner?

I sagor finns ofta talet tre. Var i denna berättelse finns ett viktigt tretal?

Finns det andra inslag i berättelsen som ni känner igen från andra sagor?

Var det något i berättelsen som var konstigt eller som ni inte förstod? Är det något ni inte fått svar på?

Hur förändras de olika karaktärerna och deras tillvaro under berättelsens gång?

Finns det något budskap med den här sagan? Vad skulle det kunna vara för budskap? Finns det flera budskap?

Hitta på ett eget recept med några ingredienser som är svåra men inte omöjliga att få tag på. Hitta på något passande namn till maträtten. Rita en bild av hur den skulle kunna se ut.

